

ПОВІДОМЛЕННЯ**ВОЛОДИМИР ПЕТРОВИЧ КОВАЛЕНКО****(10.04.1954-24.10.2016)**

24 жовтня 2016 р. перестало битися серце відомого історика, археолога, краєзнавця та педагога - Володимира Петровича Коваленка. Українська історична наука втратила талановитого вченого, організатора, дослідника археологічної спадщини Північного Лівобережжя.

Володимир Петрович Коваленко народився 10 квітня 1954 р. у смт Семенівка Чернігівської області в родині військовослужбовця. З 1962 р. постійно мешкав у Чернігові.

Протягом 1972-1976 рр. навчався на історичному факультеті Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т.Г. Шевченка. З 1973 р. розпочав самостійне обстеження пам'яток Чернігово-Сіверщини, а також постійно брав участь в експедиціях Інституту археології АН УРСР, які проводили розкопки на Чернігівщині, Сумщині та Київщині. З 1976 р. працював науковим співробітником Чернігівського історичного музею. З його

ініціативи у 1981 р. було створено сектор охорони та вивчення археологічних пам'яток, який він очолював до 1986 р. Після закінчення аспірантури в Інституті археології НАН України у 1983 р. успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Походження літописних міст Чернігово-Сіверської землі» (науковий керівник - П.П. Толочко).

У лютому 1986 р. В. П. Коваленко розпочав науково-педагогічну діяльність у Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т. Г. Шевченка. Спочатку - старший викладач, потім - доцент, завідувач кафедри. Впродовж 1991-1993 рр. навчався у докторантурі Інституту археології НАН України. Заслужений працівник народної освіти України (1992 р.).

У 1979 р. В.П. Коваленко став співзасновником постійно діючої Чернігово-Сіверської експедиції. Проводив археологічні дослідження на території літописних міст Чернігово-Сіверської землі: Біловежі, Блистовита, Березого, Бохмача, Всеволожа, Глебля, Гюрчівка, Листвена, Лутави, Морівійська, Новгород-Сіверського, Оргоща, Сновська, Сосниці, Стародуба, Уненсжа, Хоробора. Це дало можливість не тільки одержати нові матеріали з топографії та планування давньоруських міст, дослідити залишки оборонних, житлових та господарчих споруд, встановити рівень розвитку ремесла, а й з'ясувати або уточнити час виникнення багатьох з цих населених пунктів. Крім того, В.П. Коваленко визначив етапи виникнення літописних міст на території Чернігово-Сіверської землі. На сторінках його праць було узагальнено результати робіт Б.О. Рибаківа, В.А. Богусевича у Вщижі та Путивлі, визнаючи ці міста першими князівськими удільними столами. Крім того, на його думку, містами були комплекси Радичівського та Шестовицького городищ.

Значного розголосу набули результати розкопок, які В.П. Коваленко проводив на давньоруських городищах та могильниках біля с. Гуцин (1988 р.), с. Шестовиця (1983, 1997-2012 рр.) та с. Рогоща (1981, 1985 р.) (Чернігівський район), с. Клонів (1985 р.) (Ріпкинський район). За його безпосередньою участю вперше було практично повністю розкопано давньоруське селище біля с. Автуничі Городнянського району (1987-1996 рр.). В.П. Коваленко активно долучився до дослідження пам'яток давньоруської архітектури - церкви Спаса початку XIII ст. в Новгороді-Сіверському (1981-1983 рр.), храму другої половини XII ст. по вул. Сіверянській у Чернігові (1984 р.), церкви Володимира Мономаха XI ст. (1985-1986 рр.) та брами князівського двору кінця XII - початку XIII ст. (1985 р.), церкви XII ст. на Чернігівському дитинці (1989 р.).

У 1995 р. В. П. Коваленко започаткував археологічні дослідження на території колишньої гетьманської столиці Батурина. На підставі здобутих матеріалів за безпосередньої підтримки Президента України В.А. Ющенко було частково відновлено укріплення і споруди Цитаделі Батуринської фортеці, що стала одним з найпопулярніших туристичних об'єктів регіону.

В. П. Коваленко брав безпосередню участь у розробці проектів охоронних зон багатьох історичних міст і містечок Чернігово-Сіверщини. У процесі підготовки археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури України» по Чернігівській області він відкрив та обстежив понад 500

археологічних пам'яток на території Подесення.

У 1992 р. В.П. Коваленко був удостоєний почесного звання «Заслужений працівник народної освіти України», у 2003 р. нагороджений Почесною Грамотою Верховної Ради України, у 2004 р. - Почесною грамотою Чернігівської обласної державної адміністрації, у 2006 р. - Почесною Грамотою Міністерства України у справах сім'ї, дітей та молоді, у 2008 р. - орденом «За заслуги» III ступеня.

У 2001 р. В.П. Коваленко започаткував проведення на базі спочатку Шестовицької, а потім Батурицької археологічних експедицій Міжнародної літньої польової школи молодих археологів, у якій пройшли стажування понад 500 студентів, магістрантів, аспірантів і молодих науковців з понад 40 університетів, музеїв та наукових установ України та ближнього і дальнього зарубіжжя. Під керівництвом В.П. Коваленка успішно захистили кандидатські дисертації О.Є. Черненко, В.М. Скороход та О.М. Кравченко.

В. П. Коваленко був одним із засновників Чернігівської федерації історичного фехтування, члени якої у 2002-2012 рр. щорічно проводили на базі Шестовицької археологічної експедиції Міжнародні фестивалі слов'яно-варязької культури.

Загалом В.П. Коваленко значною мірою прислужився створенню у Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т.Г. Шевченка регіональної археологічної школи. Спектр наукових інтересів В.П. Коваленка був дуже широкий. Його цікавили питання давньоруської та ранньомодерної історії, археології, нумізматики, архітектури, релігії, мистецтва, військової справи. Поважний науковий доробок ученого налічує понад 500 наукових та науково-популярних публікацій з історії та археології Чернігово-Сіверської землі. В.П. Коваленко брав участь у наукових конференціях з історії та археології в Україні, Росії, Білорусі, Литві, Молдові, Польщі, Франції, Німеччині, Румунії, Італії. Він був ініціатором проведення історико-археологічного семінару «Чернігів та його округ в IX-XIII ст.» (1985, 1988, 1990 рр.) та польових семінарів в Автуничах (1992 р.) і Шестовиці (2000, 2003, 2006, 2009 рр.), входив до редколегій багатьох наукових видань регіону, у тому числі до «Сумської старовини».

Світла пам'ять про Володимира Петровича Коваленка назавжди залишиться в серцях його колег та учнів.

О.Б. Коваленко, Н.А. Німенко, Л.В. Ясновська

УКРАЇНІСТИКА І СЛОВ'ЯНСЬКИЙ СВІТ

17-19 листопада 2016 р. в Белграді відбулася Міжнародна наукова конференція «Україністика і слов'янський світ». Вона була приурочена до 25-річчя запровадження україністичних студій на філологічному факультеті Белградського університету. У науковому форумі взяло участь більше 50 науковців із 12 країн.

До програмового комітету конференції увійшли П. Векслер (Тель-Авів), В. Власенко (Суми), А. Вранеш (Белград), Я. Гарасим (Львів), А. Даниленко

(Нью-Йорк), А. Загнітко (Київ), Л. Маркович (Белград), О. Микитенко (Київ), М. Мозер (Відень), М. Номачі (Сапоро), П. Піпер (Белград), Л. Попович (Белград), Я. Рамач (Новий Сад), Л. Рудницький (Філадельфія), О. Румянцев (Мачерата), М. Сібінович (Белград), Ю. Тамаш (Новий Сад). Оргкомітет склали викладачі кафедри україністики на чолі із Л. Попович.

17 листопада при відкритті конференції з вітальним словом до учасників форуму звернулися декан філологічного факультету Белградського університету Л. Маркович і Посол України в Сербії О. Александрович.

На першому пленарному засіданні йшлося про мовознавчі проблеми. Було виголошено 6 доповідей, а саме: «Роль та завдання україністики в сучасній славістиці» (з нагоди 25-річчя україністичних студій у Белградському університеті) Л. Попович, «Типологія морфологічних категорій: еволюційно-динамічні процеси» А. Загнітка, «Yiddish (and maybe even Romani) as unique tools for the reconstruction of (c)overt Iranianisms in German and Slavic (with special attention to Old Kiev-Polissian-Podilian-Galician)» П. Векслера, «On the Project of the West Polissian Literary Language being Revisited after 30 Years» М. Номачі, «Українська теолінгвістика: фундаментальні та аплікативні аспекти» К. Кочаревич (Белград) та «Системно-структурні особливості української мови як іноземної (в аспекті викладання у близькоспорідненій аудиторії)» Г. Лесної (Москва).

На другому пленарному засіданні розглядалися питання української літератури. Були виголошені наступні доповіді: «Місце української літератури у сербській науці та культурі» М. Сібіновича, «Куліш про мову та про мову Куліша» А. Даниленка, «Іван Франко і наукові школи у фольклористиці та літературознавстві» Я. Гарасима, «Рецепція української літератури в польському контексті» А. Корнеєнко (Краків) та «До історії зарубіжної україністики: україністика в Хорватії» Є. Пащенко (Загреб).

Далі засідання відбувалися у двох секціях. Перша була присвячена діалогу культур. М. Чижмарова (Пряшів) доповідала про українські мову та культуру у Словаччині, І. Держанський (Софія) і О. Сірук (Київ) - болгарський й український стереотипи на прикладі казкових персонажів Зайо Байо та Зайчика-Побігайчика, О. Сорока (Львів, Софія) - підручники з української мови для болгар в минулому і сьогодні, О. Баранівська (Краків) здійснила порівняльний аналіз мови української та польської політичної еліти на початку ХХІ ст.

Друга секція була присвячена збереженню національної ідентичності. Тут виступили історики. О. Румянцев із Мачерати доповів про внесок І.М. Терлюка у збереженні ідентичності українців Югославії, В. Власенко із Сум - громадські організації української еміграції в Сербії в міжвоєнний період, Я. Рамач із Нового Саду - переклади Старого і Нового завітів на русинську мову, Р. Крамар із Варшави - український політичний фольклор в архівах радянських репресивних органів, Д. Харді з Нового Саду - «балканські» титули і володіння князя Ростислава Михайловича, А. Яковлевич-Радунівч із Белграда - «душу» Києва у сценарію «Київські фрески» Сергія Параджанова.

Того ж дня учасники конференції відвідали Посольство України в Сербії.

18 листопада відбулися засідання п'яти секцій. На першій обговорювалися питання літературної рецепції. У доповіді В. Соболя (Варшава) йшлося про польську рецепцію літератури українського бароко,

О. Дзюби-Погребняк (Київ) - Галичину в літературах південних слов'ян про Першу світову війну, Л. Гарасим (Львів) - українсько-сербські міжфольклорні взаємини у культурологічній концепції Григорія Нудьги, Ю. Драгойлович (Белград) - паратекстуальний код у художній прозі Ірени Карпи.

Друга секція була присвячена питанню діахронічного та синхронічного аналізу. О. Ковач (Будапешт) виголосила доповідь «Визначення групи східнослов'янських запозичень серед слов'янізмів в угорській мові», А. Стаменова (Софія) - «Лексичні давньоболгаризми в сучасних українській та російській мовах», Л. Кравченко (Київ) - «Фольклор як скарбниця української лексики і як засіб популяризації української мови серед молоді», О. Сірук (Київ), І. Держанський (Софія) - «Терміни свояцтва в болгарських і українських паралельних текстах», А. Мудрі (Новий Сад) - «Західноукраїнські паралелі у сільськогосподарській лексиці русинів у Воєводині».

На засіданні третьої секції розглядали актуальні дослідження з граматики, лексикології та стилістики української мови. О. Тімко-Джітко та І. Гралюк із Загреба доповіли про дієслівні прикметники в українській, русинській, словацькій та хорватській мовах, Р. Камберова із Софії - лексичні і граматичні засоби вираження ввічливості в болгарській і в українській мовах, М. Івановіч із Белграда - типи мультиплекативів в українській мові, О. Григор'єв із Києва - лінгвістичний аспект концепту «Європа» в публіцистиці Миколи Хвильового, А. Тепшич із Белграда - графічні прийоми візуалізації тексту (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена).

На засіданні четвертої секції йшлося про мовну картину світу українців та інших слов'янських народів. Н. Венжинович із Ужгорода доповіла про мовну картину світу українців крізь призму фраземіки української мови, Л. Петровська з Києва - культурну карту слов'янського світу за матеріалами лінгвокультурологічного дослідження етностереотипів серед українців, О. Орленко зі Львова - образно-схематичну репрезентацію часу, А. Радовановіч із Нікшича - слов'янську міфологію як елемент фразеології поетичного тексту, С. Петровіч із Белграда - сакральну лексему Бог у мережі вербальних асоціацій української мови порівняно з російською.

На засіданні п'ятої секції «Письменник на тлі своєї епохи» були виголошені доповіді «Пісні як джерело досліджень української мови (на матеріалах пісень з василіанських видань XVIII століття)» Й. Гетки (Варшава), «Микола Хвильовий і Французька Республіка Словесності: парадокс пере-/прочитання» Г. Хоменко (Харків), «Націєцентричний аспект творчості О.Я. Кониського» Н. Бойко (Київ), «Містика Миколи Хвильового як об'єкт світового літературознавства» О. Піскунової (Харків), «Поезія Павла Тичини у сербському перекладі» Т. Гаєв (Белград) та «Міфотворчість природи в українській поезії, обраної інтерпретації» Н. Шарко-Голубовіч (Новий Сад).

Того ж дня у читальній залі кафедри славістики відбулася нарада з питань співпраці в рамках програми ERAZMUS+ та організації спільних проектів.

У дні проведення конференції була організована виставка нових україністичних видань. Відбулося декілька презентацій книг. Їх представляли самі автори, а саме:

Андрій Даниленко «From the Bible to Shakespeare: Pantelejmon Kulish (1819-1897) and the formation of Literary Ukrainian» (Бостон, 2016).

Мілена Івановіч «Акционалност - семантика и форма у савременом украинском и српском језику» (Белград, 2016).

Вадим Гузун, Валерій Власенко «Anchetat de SMERS: asul SSI si liderul emigratiei ucraiene din România în dosarele SBU, 1944-1947» (Клуж-Напока, 2016).

Євген Пашенко «Juraj Krizanic i Ukraјina. Graditelјi europske krcsanske unije» (Загреб, 2015).

Історія української літератури у 12-ти томах. - Київ, 2013, (т.1), 2014 (т.2).

Савремена українська драма. Антологія (Новий Сад, 2016).

Під час роботи конференції були організовані тематичні екскурсії по Белграду, Новому Саду та «Монастирі заповідника Фрушка гора та українське бароко».

Матеріали конференції вийдуть окремою збіркою навесні 2017 р.

*Кандидат історичних наук, доцент,
Сумський державний університет
ScopusAuthor ID: 563-3026-3000.*

В.М. Власенко

ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИГИ В БОЛГАРСЬКІЙ СТОЛИЦІ

22 грудня 2016 р. в Софії в Етнографічному музеї Болгарської академії наук відбулася презентація книги «Проф. Михайло Іванович Парашчук українски скулптор и виден обшествен деец (1878-1963)», яка вийшла у видавництві «Парадигма». Наклад - 1 тис. примірників. Книга побачила світ завдяки співпраці українського дипломата і науковця Віталія Москаленка та болгарського архівіста Еміне Хакової, сприяння Посольства України в Болгарії та фінансової підтримки Почесного консула України в м. Русе Пламена Бобокова. Ініціатором презентації виступило Посольство України в Болгарії, модератором - Антоніна Якімова.

Презентована книга - збірник документів, матеріалів, світлин і публікацій загальним обсягом 843 сторінки, які всебічно розкривають творчу та громадську діяльність Михайла Паращука в Болгарії. Автори передмов - Посол України в Болгарії Микола Балтажи й укладачі збірника В. Москаленко та Е. Хакова.

Презентація була приурочена до Дня працівників дипломатичної служби України. Герой книги мав безпосереднє відношення до української дипломатії, був секретарем Дипломатичної місії УНР в Естонії, 2-м секретарем Дипломатичної місії УНР в країнах Балтії (місце перебування у Таллінні). Презентований збірник містить чимало документів про Посольство України в Болгарії у 1918-1921 рр., його першого голову, майбутнього міністра закордонних справ УНР в еміграції Олександра Шульгина, з яким у міжвоєнний період М. Паращук листувався. Під час відвідин Шульгиним Софії з нагоди відкриття у жовтні 1932 р. пам'ятника М. Драгоманову скульптор виготовив бюст українського дипломата.

У вступному слові директор Інституту етнології і фольклористики БАН доцент Петко Христов розповів про плідну співпрацю на ниві розвитку

болгарсько-українських наукових зв'язків із Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського НАН України, Одеським та Харківським національними університетами.

Відкрив презентацію Надзвичайний і Повноважний посол України в Республіці Болгарія Микола Балтажи, який нагадав учасникам заходу про найбільш знакові роботи М. Паращука в болгарській столиці. Дипломат також вручив нагрудний знак МЗС України Почесному консулу України в м. Русе Пламену Бобокову та подякував йому за сприяння у виданні книги та лікуванні українських військових, поранених в зоні АТО.

У виступі голови ради правління Союзу архітекторів Болгарії Георгі Бакалова наголошувалося на необхідності всебічного вивчення творчої спадщини М. Паращука в Болгарії. У презентації взяли участь також представники Спільки художників Болгарії та Національної художньої академії.

Професор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, іноземний член БАН Михайло Станчев підкреслив важливе значення збірника для українських дослідників. Фахівець у галузі україністики з Софійського університету Райна Камберова зауважила, що книга буде корисною для болгарських україністів, викладачів і студентів. Голова Спільки українських організацій Болгарії Олена Коцева зазначила, що презентований збірник є цінним джерелом вивчення історії української еміграції в Болгарії, лідером якої тривалий період був М. Паращук.

Один із авторів й укладачів книги Еміне Хакова розповіла про тривалу роботу з підготовки її до друку та зауважила, що вона складена за всіма правилами археографічного оформлення відповідного матеріалу. Основу книги склали документи Центрального державного архіву Болгарії, Наукового архіву БАН, Архіву м. Софія та інших місцевих архівів.

У заході взяли участь представники культурно-мистецької і наукової громадськості та української діаспори.

*Виконавчий директор
Спільки українських організацій Болгарії*

Антоніна Якімова